

El somni revolucionari de la dècada dels setanta

Els Mil-GAC, situacionisme, anarquisme, consellisme, autoorganització, autonomia de classe i agitació armada

Antoni Segura i Mas

El 1972 les edicions Ruedo Ibérico de París publiquen *Entre el fraude y la esperanza. Las Comisiones Obreras de Barcelona*, de Julio Sanz Oller, pseudònim de José Antonio Díaz, un dels fundadors de Comissions Obreres a Catalunya (CCOO). És una crítica a la burocratització i la pèrdua d'autonomia de CCOO respecte al PSUC —i dels partits leninistes en general—. Un any després, l'editorial de José Martínez Guericabeitia edita *Crítica de la izquierda autoritaria en Catalunya, 1967-1974* d'Antonio Sala (nou pseudònim de Díaz) i *Eduardo Durán* (pseudònim de Santiago López Petit). I, després de la mort del dictador, Díaz publica el 1977 *Luchas internas en Comisiones Obreras: Barcelona, 1964-1970*. L'eclosió de llibres crítics sobre CCOO tracen la trajectòria política clandestina del malaguanyat Díaz, mort de leucèmia a Barcelona a cinquanta-dos anys el 7 d'agost de 1985.

José Antonio Díaz i Manuel Murcia s'inicien en la lluita sindical a la Joventut Obrera Catòlica (JOC), on coincideixen entre el 1959 i el 1962. Posteriorment tots dos militen al Front Obrer de

Catalunya (FOC) i el 1964 són membres fundadors de CCOO a Catalunya. Tornen a coincidir a la segona meitat dels setanta a la Confederació Nacional del Treball (CNT), on Díaz exerceix de delegat sindical a la Federació Local de Barcelona, tot i que després Murcia s'afilia al PSC i Díaz a la Confederació General del Treball (CGT), quan es produeix la ruptura del 1979. En el moment de la crisi i dissolució del FOC (1968-69), tots dos, juntament amb Dídac Fàbregas i Guillén, futur secretari general de l'Organització d'Esquerra Comunista d'Espanya (OICE) i militant socialista des del 1978, creen la revista *¿Qué Hacer?*, que substitueix *Metal* i que, com les seves successores *Círculos de Formación de Cuadros* o *Nuestra Clase*, on col·laboren ja membres del futur MIL, es converteix en un espai de discussió, reflexió i formació política independent dels partits polítics i en l'òrgan d'expressió de les Plataformes de CCOO, sorgides el 1969 de la base obrera del FOC (la tendència denominada *Zones*) per contrarestar la influència dels obrers afiliats al PSUC. Díaz i Murcia formen part més tard del nucli de l'Equip Obrer (EO) del MIL. Finalment, el 1972 es creen els Cercles Obrers Comunistes (COC), mentre les Plataformes, impulsades per l'acabada de fundar OICE (1974), passen a denominar-se Plataformes Anticapitalistes. Totes aquestes iniciatives, hereves de l'esclat dels corrents marxistes alternatius (consellisme, autonomia obrera...) durant el Maig del 68 i dels moviments antiautoritaris italians (*Potere Operario*, *Autonomia Operaria*, *Lotta Continua*...), comparteixen la crítica del concepte d'"avantguarda obrera o de classe" —malgrat que alguns dels seus integrants militen en organitzacions d'extrema esquerra que pretenen ser la punta de llança de l'avantguarda de classe—, rebutgen qualsevol forma de burocratització, defensen l'autonomia de classe respecte als partits obrers i, desbordant el trotskisme i el maoisme, assumeixen principis del comunisme de consells d'Anton Pannekoek i Otto Rühle i, en alguns aspectes, també de Rosa Luxemburg. L'opció més obrerista d'aquesta deriva, encapçalada per Díaz i Murcia, prioritza l'autoorganització dels treballadors i, inspirant-se en l'experiència italiana i al caliu de la vaga de Harry Walker

(17 de desembre de 1970-15 de febrer de 1971), creen els Grups Obrers Autònoms (GOA). Ressonen així a Barcelona alguns ecos tardans del Maig del 68 i de la Tardor Calenta italiana de 1969-70. I és precisament el sorgiment dels GOA el nexa d'unió d'alguns dels seus impulsors amb el MIL, amb el qual comparteixen aspectes del comunisme de consells i de l'autonomia obrera, però no els principis llibertaris i situacionistes.

UNA CONFLUÈNCIA A TOLOSA DE LLENGUADOC

Tanmateix, el que resulta fonamental en el sorgiment del MIL i on més clarament es perceben els ecos del Maig del 68 és en la confluència a Tolosa de Llenguadoc, entre el 1969 i el 1970, d'un grup de joves militants espanyols i francesos de tendències maoespontaneistes (corrent polític en la cruïlla del marxisme i el moviment llibertari), anarquistes, esquerra no autoritària... que comparteixen la lluita contra el Capital en qualsevol de les seves formes —la Dictadura n'és una més—, l'internacionalisme i la necessitat d'autoorganització del proletariat i que acaben formant l'Equip Exterior (EE) i el braç militar i responsable de les edicions —no dels textos— del MIL. La insistència en l'autonomia de classe i en l'autoorganització del proletariat ha permès afirmar que “el MIL no va arribar a existir mai, perquè negava qualsevol mena d'organització. Tan sols era entesa així, com a «organització de tasques mai no permanents»” (Tolosa 1985: 19), opinió que comparteix Santi Soler i Amigó, membre de l'Equip Teòric (ET) (citat per Téllez 2006: 45). I per això el grup manté relacions amb els sectors autònoms del moviment obrer de Barcelona i cerca noves experiències organitzatives al marge o, àdhuc, oposades als partits.

Això no obstant, la distinció entre els tres equips (Teòric, Obrer i Exterior) és més funcional que real i tots tres mantenen una certa autonomia d'actuació no sempre coincident, la qual cosa no impedeix la interrelació entre els seus membres. El mateix es pot dir

dels nuclis de Tolosa i Barcelona. En conjunt, el total de militants del MIL no és excessivament nombrós: Oriol Solé Sugranyes (*Victor*), que havia militat al Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB), a les Joventuts Comunistes de Catalunya (JCC), al PCE (i) i en Plataformes; els francesos Jean-Marc Rouillan (*Negrito, Sebas*), Jean-Claude Torres (*Cri-cri*), Pierre Camilleri i Nicole Entremont (*Aurora*); Santi Soler i Amigó (*El Petit, Fede*) i Ignasi Solé Sugranyes (*Montes*), que provenien d'Acció Comunista (AC); Xavier Garriga Paituví (*Secretari, Carlos*), Jordi Solé Sugranyes (*Sancho*), Salvador Puig Antich (*Gustavo i El Metge*), Josep Lluís Pons Llovet (*Queso*), María Angustias Mateos (*Quesita*), Emili Pardiñas Viladrich (*Pedrals*), María Luisa Piguillén Mateos, Pilar García, Ricard de Vargas Golarons (*El gafas, Lenguas*), Jesús de la Arena (*Xus*), Vicente Sánchez, Joan Calsapeu Layret, Manuel Antonio Canestro Amaya, Pilar García (*Eva*), Raimon Solé Sugranyes, i l'EO, José Antonio Díaz, Manolo Murcia, Marcos López i José Antonio Núñez; i Luis López Navas (*Legionario*), un personatge tèrbol, més gran que la resta —trenta-cinc anys—, nascut a Extremadura i exiliat després de fer onze anys de presó per “haver-se escapat de la milícia”, vinculat amb medis anarquistes i amb gent de l'entorn del maqui Quico Sabaté, segons Rouillan i Torres. Fuig amb 1.300.000 pessetes dels atracaments i és detingut per la policia a Niça, però no delata a ningú. Al principi, els futurs MIL es limiten a donar suport a Plataformes elaborant textos per a *Nuestra Clase* i fent atracaments per ajudar els obrers en vaga. És com una mena de divisió del treball: de la producció teòrica (ET) se n'ocupen Santi Soler, Ignasi Solé i Xavier Garriga i els seus escrits trasllueixen els contactes amb Jean Barrot i Pierre Guillaume de la llibreria La Vieille Taupe de París; l'EO és l'enllaç amb l'Equip Teòric (ET) i amb el grup de Tolosa (EE), que s'encarrega de proporcionar la infraestructura logística (impreses a Perpinyà, Besiers i Tolosa per editar les publicacions; passos de frontera) i financera (Segura, Solé 2006: 18).

La primera col·laboració dels tres equips té lloc entre el 1969 i el 1970. Santi Soler i Ignasi Solé han abandonat Acció Comunis-

ta (AC) després del congrés del 1968, perquè consideren que AC s'està convertint en un grupuscle "trotskista i militantista". A París connecten amb Jean Barrot, "que els introdueix en les ideologies del consellisme i el situacionisme" (Tolosa 1985: 22). De retorn a Barcelona escriuen *El movimiento obrero en Barcelona*, que el 1969 és publicat, sense signatura ni adscripció política, a Tolosa, per Oriol Solé i passat clandestinament a Catalunya. La crítica de CCOO, del PSUC i dels partits leninistes és valorada positivament per l'entorn obrer de Plataformes i *Nuestra Clase*, amb els quals ja cooperen futurs membres del MIL. Neix així, l'agost del 1970, la primera col·laboració dels tres equips, l'edició d'un *Diccionario del militante obrero*, escrit per l'EO, retocat per l'ET i publicat per l'EE.

LA FORMACIÓ DEL MIL-GAC

Així doncs, el MIL-GAC (Movimiento Ibérico de Liberación-Grupos Autónomos de Combate) es forma després d'un període de gestació a França (Tolosa), en què hi participen treballadors immigrants espanyols i exiliats polítics, sobretot anarquistes, i alguns militants de l'extrema esquerra francesa, que s'alineen amb els sectors sindicalistes revolucionaris del moviment obrer de Barcelona. La vaga de Harry Walker consolida la coordinació dels tres grups. D'ací sorgeix el fulletó *Elecciones Sindicales* publicat per l'EE el març del 1971, en què, per primera i única vegada, apareix la signatura numèrica 1000, que després es transforma en MIL i més sovint en la forma d'un dibuix amb set fusells amb el número 1000 sobreimprès, sense que pretengui tenir cap significat més enllà de fer "referència al seu caràcter anònim: mil deu mil, un milió... Qualsevol xifra gran que expressés la immensa massa explotada i oprimida" (Vargas Golarons 2014: 21), tot i que després la premsa ho interpreta com Movimiento Ibérico de Liberación, la qual cosa no sembla del tot malament a alguns dels seus membres (Téllez 2006: 47). Més endavant, el MIL inicia la publicació de *Mayo '37* (amb reedicions de

treballs clàssics de l'esquerra heterodoxa o anàlisis i contribucions propis), nom que remet a la derrota de la revolució espanyola a mans de l'estalinisme.

Al final del 1971, apareixen les primeres dissensions. Díaz i Murcia es distancien. El primer segueix amb Plataformes i *Nuestra Clase*, mentre que el segon funda GOA, on conflueixen els tres equips fins que el desembre es consuma la separació. L'EE advoca per les expropiacions i per accions contundents contra les forces de seguretat de l'Estat i s'inspira en el "clàssic activisme revolucionari anarquista... que, amb els grups d'acció armats, de fustigament permanent [a la dictadura], intentaven crear un clima revolucionari que permetés... passar a la insurrecció general" (Téllez 2006: 33). Les primeres armes provenen de compres a Andorra i París i, com una pistola Ruby de calibre 7,65, de contactes amb ETA, amb la qual el moviment llibertari, a través de Defensa Interior, ja havia establert relació (amb Julen Madariaga) arran de l'atemptat frustrat contra Franco del palau d'Aiete de Donosti el juliol del 1962; l'abril del 1971, Oriol Solé, Sánchez i Rouillan són detinguts a Prada de Conflent i se'ls intervé una pistola procedent d'ETA. També provenen d'anarquistes exiliats que havien participat en la resistència contra l'ocupació nazi i del maquis anarquista de les dècades dels anys quaranta i cinquanta, que els proporcionen "metralladores Sten, carrabines amb els canons retallats de calibre 22, un revòlver de 8 mm, granades de mà, dos *naranjeros*...". I en el mercat negre adquireixen rifles de caça i dos CETME, el fusell d'assalt de la Guàrdia Civil (Vargas Golarons 2014: 12). Un caràcter simbòlic té l'acció d'alguns membres del MIL de desenterrar les armes d'en Quico Sabaté amagades pels seus companys als voltants de Tolosa. Té lloc uns mesos després de l'atracament a la Caixa d'Estalvis Laietana de Badalona del 29 de desembre de 1972, on deixen un comunicat en record de l'aniversari de la mort del maquis anarquista.

L'ET accepta l'activisme armat, però avantposa les concepcions teòriques del consellisme, el situacionisme i el comunisme no ortodox ni leninista. L'EO manifesta més objeccions, ja que creu que

l'activisme ha de “consistir essencialment en accions de *suport* a la classe obrera i només quan sigui realment necessari... [A més] les seves opcions anaven del sindicalisme revolucionari (fer de les CCOO un sindicat de classe) fins als Consells Obrers (el poder obrer directe, sense sindicalisme interposat)” (Télez 2006: 34). El desembre del 1971, té lloc el trencament. L'ET i l'EE funden definitivament el MIL, mentre que l'EO continua usant les sigles dels GOA. El distanciament amb Díaz i Murcia és irreversible i esdevé ruptura de les relacions personals quan, l'any següent, Oriol i Jordi Solé, Rouillan i Torres atraquin amb violència el pis d'unes ties de Díaz, segons havia suggerit ell mateix, tot i que més endavant se'n retractà (Rosés 2002: 166-167, n. 35).

Els menys de dos anys que van des de la ruptura amb l'EO (desembre del 1971) i l'adopció de les sigles MIL i el congrés d'auto-dissolució (agost del 1973) són els de màxima activitat editorial (el gener del 1973 creen les Ediciones Mayo 37) i d'agitació armada (“expropiacions” per donar diners als aturats i als vaguistes i comunicats reivindicatius que deixen a les seues bancàries assaltades). Són també els anys en què es manifesten les contradiccions internes entre els membres del grup, fins a l'extrem de publicar dos únics números de la revista *Conspiración Internacional Anarquista (CIA)*, que manifesten clarament posicions difícilment conciliables. L'abril del 1973 surt el primer número “impulsat per Jordi Solé i Jean-Marc Rouillan, els membres més actius, *immediatistes* i prollibertaris de l'EE, amb la col·laboració de Jean-Claude Torres i Nicole Entremont. S'aposta per la lluita armada i es publica «Sobre la agitación armada» i l'article teòric «Barcelona: balance y perspectivas de las luchas obreras». El número inclou també un text apologètic sobre el moviment llibertari espanyol («Los resistentes anarquistas en Catalunya: la leyenda del Quico Sabaté»), un de molt més crític sobre la FAI («A los 50 años de la FAI»...), una cronologia de les expropiacions realitzades pel MIL-GAC («Cronología de los Grupos Autónomos de Combate») i diversos còmics” (Segura, Solé 2006: 23-24). Alguns membres de l'EE sentien fascinació per figures de l'anarcosindicalisme (Buena-

ventura Durruti) i del maquis llibertari (Quico Sabaté i Josep Lluís Facerias).

El contingut de la revista crea malestar entre els membres que estan a Barcelona i que, a mesura que arriben a Tolosa per a la celebració del congrés de l'agost, expressen la seva disconformitat amb la línia del grup que traspua la revista. Abans, Ignasi Solé (que la terra li sigui lleu, puix va traspasar el 18 d'agost de 2021 mentre escrivia aquest text) havia estat expulsat amb molta tensió per les seves crítiques a la manca de "clarificació política i organitzativa" i per propiciar una aproximació i la unitat d'acció amb l'Organització de Lluita Armada (OLLA), on passa a militar amb Ricard de Vargas Golarons. També Santi Soler, que mor l'abril del 1999, expressa el seu malestar amb la deriva que impulsa el protagonisme del sector més radical i pròxim a l'anarquisme i més partidari de "l'agitació armada", mentre Oriol Solé roman empresonat a França fins el juny del 1973 (Garau 2007: 141 i 148; Téllez 2006: 80).

L'AUTODISSOLUCIÓ DEL MIL

El 12 d'agost de 1973 té lloc a Tolosa el congrés en què dotze membres del MIL decideixen l'autodissolució. La justifiquen en una llarga nota inclosa en el número 2 de la revista *CIA*, que comença amb una introducció històrica que arrenca amb la revolució del 1848 per fer "una dura crítica al reformisme del segle XIX i primera meitat del segle XX". Continua amb un repàs de les principals lluites obreres i moviments revolucionaris de la segona meitat del segle XX, des del maig parisenc i la Tardor Calenta italiana passant per les vagues i les protestes als Estats Units o al Japó. Després de referir-se a la Guerra Civil Espanyola com "la destrucció física y moral del proletariado español por el capitalismo internacional", saluden la creació de CCOO i les vagues d'Astúries i Barcelona (1962-65) com una nova etapa de combativitat obrera que el reformisme, l'entrisme i les rivalitats grupusculars van trair i malmetre.

Això no obstant, les lluites proletàries arreu d'Espanya —Erandio, Granada, Harry Walker, Seat, Ferrol, Vigo, Vallès, Sant Adrià de Besòs, Navarra, etc.— sota formes organitzatives diverses (1970-73) tenen com a conseqüència la desaparició de tot control jeràrquic de les lluites, l'expulsió dels militants dels grupuscles de les assemblees de treballadors i una situació de violència generalitzada, que és el context en què neix el MIL, que “es producto de la historia de la lucha de clases de estos últimos años. Su aparición va unida a las grandes luchas proletarias desmitificadoras de las burocracias —reformistas o grupusculares— que querían integrar esta lucha a su programa de partido [...]. No hay práctica comunista posible sin lucha sistemática contra el movimiento obrero tradicional y sus aliados”. El text insisteix en la necessitat d'autoorganització de la classe obrera i, després d'una autocrítica demolidora i molt poc esperançadora, conclou amb l'anunci de l'autodissolució del MIL (Segura, Solé 2006: 28-29).

L'autodissolució és el resultat lògic de la impossibilitat de tirar endavant alhora la creació d'una “Biblioteca” social o revolucionària, que propugna l'ET per proporcionar un aparell teòric a la necessària autoorganització de la classe obrera, i el salt qualitatiu que l'EE vol donar a l'agitació armada. Per raons de seguretat i clandestinitat, els dos objectius s'exclouen mútuament i tothom veu la necessitat de deslligar les dues vies. La nota de l'autodissolució s'acompanya d'una postdata que deixa les mans lliures a tots els membres del grup perquè continuïn amb les accions que creguin més convenients i anuncia la continuació de les accions dels Grups Autònoms de Combat (GAC), en què es veuran involucrats alguns membres del ja ex-MIL, sobretot de l'EE. És com un salt enrere en la història i una mena de retorn al funcionament dels grups específics anarquistes del primer terç de segle XX (Los Solidarios, després Nosotros...) i del maquis anarquista de la postguerra. Però la repressió impedeix molt aviat que qualli qualsevol mena de temptativa en aquest sentit.

LA CAIGUDA

La primera caiguda té lloc un cop dissolt el MIL, quan la necessitat d'obtenir recursos per mantenir-se en la clandestinitat i finançar les Ediciones Mayo 37 porta Oriol i Jordi Solé i Josep Lluís Pons Llovet a fer un segon atracament (el primer s'havia comès un any abans) a la Caixa d'Estalvis de Bellver de Cerdanya el 17 de setembre de 1973. En la fugida, la Guàrdia Civil els encercla prop de la frontera i després de dos tiroteigs deté l'Oriol i Pons Llovet, que són traslladats a les casernes de Puigcerdà i Girona, on són interrogats i apallissats durant tres dies. Són condemnats a llargues penes de presó. Jordi Solé aconsegueix traspassar la ratlla i es fa càrrec de la impremta, primer a Tolosa i després a Perpinyà. Poc després, a la casa dels pares de Pons Llovet a Barcelona, és detinguda la seva companya María Angustias Mateos. El 21, també a Barcelona, són detinguts Emili Pardiñas i la seva companya, María Luisa Piguillén. L'endemà ho és Manuel-Antonio Canestro Amaya i, el dia 24, Santi Soler Amigó, a qui es troba una nota on figura una cita amb Xavier Garriga Paituví prevista per a l'endemà a les sis de la tarda al bar Funicular del carrer de Girona cantonada amb Consell de Cent. La policia prepara una emboscada i, quan hi arriben Garriga Paituví i Puig Antich, que l'acompanya, s'abraonen sobre ells i els introdueixen al portal del carrer de Girona número 70. El primer és reduït i el segon colpejat i li prenen una pistola Kommer calibre 6,3, però aconsegueix fer ús d'una segona que duïa a l'esquena. Hi ha un intercanvi de trets. Salvador Puig sembla que només en dispara dos. També ha rebut dos trets, al maxil·lar i a l'espatlla. El policia Francisco Anguas cau mort, crivellat per cinc bales. En l'intercanvi de trets, l'inspector Timoteo Fernández ha buidat el carregador.

Al final del 1973, la meitat dels membres del dissolt MIL són a la presó, mentre que, des de Tolosa i Perpinyà, Jordi Solé i part de l'antic EE continuen reeditant *Mayo '37* amb alguns nous títols que es distribueixen a Barcelona i rodalia gràcies als comitès de solidaritat amb el MIL i que hom podia trobar també a la Librería Española de Perpinyà del militant llibertari Enric Mèlich.

El 8 de gener de 1974, malgrat que no s'ha pogut demostrar quina bala havia acabat amb la vida del policia Anguas, Puig Antich és condemnat a mort per un consell de guerra celebrat a Barcelona. Poc abans, l'1 de gener, una concentració d'un centenar de persones al carrer de Muntaner havia demanat l'indult i uns joves havien llançat alguns còctels Molotov. És la darrera de les manifestacions a favor d'en Salvador. En general, el PSUC, l'Assemblea de Catalunya i, fins i tot, la CNT oficial, que al·lega que els membres del MIL no pertanyen a l'organització anarcosindicalista, consideren que no hi ha res a fer, puix la sentència de mort és la venjança de la dictadura a l'atemptat que havia costat la vida a l'almirall Luis Carrero Blanco. Per contra, el número 40 de *Frente Libertario*, corresponent al mes de març del 1974, denuncia a tota plana el crim de la dictadura contra els "companys del MIL" i hi torna a insistir el mes d'abril. En els dies previs a l'execució de la sentència, se succeeixen les protestes, les manifestacions, els llançaments de còctels Molotov contra consolats i seus d'empreses espanyoles a França (París, Tolosa, Alès, Montpeller, Perpinyà, Marsella, Lió, Baiona, Nimes), Itàlia (Roma, Torí), Suïssa (Zuric, Berna), Bèlgica (Brussel·les) (Tellez 2006: 115-123).

LA MORT DE PUIG ANTICH I LA TORNA...

Els advocats de Puig Antich interposen recurs contra la sentència davant del Consejo Supremo de Justicia Militar, que la ratifica. L'1 de març, el ministre d'Informació i Turisme, Pío Cabanillas, informa de l'*enterado* del Govern a la condemna a mort dictada pel consell de guerra de Barcelona. També donà l'*enterado* a la sentència a mort dictada contra el súbdit polonès Heinz Chez (en realitat Georg Welzel, un ciutadà de l'RDA perseguit per la Stasi), que havia mort un suboficial de la Guàrdia Civil (Riebenbauer 2005). És la torna tràgica de la condemna de Puig Antich. A tres quarts i cinc minuts de deu del vespre de l'1 de març, Salvador rep, en companyia del seu advocat, la notificació de la sentència de mort. El codi de Justícia

Militar disposa (articles 870 i 871) que, en temps de pau, la sentència ha d'executar-se de dia, dotze hores després d'haver estat comunicada al condemnat. Fou una nit molt llarga. Al Col·legi d'Advocats de Barcelona es constitueix una comissió de seguiment permanent i no falten gestions per aconseguir l'indult: l'abat de Montserrat es comunica amb el Vaticà; des de Madrid es contacta amb Willy Brandt; es fan gestions amb dirigents polítics del Regne Unit, de Suècia i dels Estats Units. Tot en va. A les dotze hores d'haver-li estat comunicada la sentència, Salvador Puig Antich és executat a garrot vil a la presó Model de Barcelona. Comentava anys després Pons Llovet, "la mort sempre és mort, i no vull fer comparacions, però no puc evitar de pensar-hi. Nosaltres vam fer molts passos de frontera clandestins pel Pirineu. Que et matessin en un paratge així, enmig de la natura, era una idea que més d'una vegada ens havia passat pel cap. Però en un traster de la Model, agarrotat per un botxí... Això era impensable" (Montanyà 2008). En un darrer acte de crueltat innecessari i absurd, les autoritats de la presó retenen les tres cartes que Puig Antich escriu poc abans de morir i neguen l'assistència a l'execució a les germanes del condemnat, al seu advocat i a un salesià de Mataró, amic de la família i antic mestre de Salvador, que és l'últim a abandonar la Model i és qui dona la notícia de la mort al grup de persones concentrades al carrer d'Entença.

La reacció ciutadana és intensa, però breu. Aldarulls a la Universitat de Barcelona, que és desallotjada per la policia, i a la Universitat Autònoma; assemblea informativa al Col·legi d'Advocats, amb assistència de Josep Oriol Arau, l'advocat de Puig Antich, i d'unes quatre-centes persones representants del món obrer, universitari, artístic, intel·lectual i professional; dues manifestacions a Barcelona (a primera hora de la tarda, a la cruïlla de Consell de Cent amb Sardènia, i, a les vuit del vespre, a Balmes-Pelai); aturades, minuts de silenci i segudes en diferents empreses. A l'exterior, les mobilitzacions són més generalitzades i radicals i en destaca l'atemptat amb cinc rudimentàries bombes incendiàries i alguns trets contra l'ambaixada espanyola a Roma (*La Vanguardia*, 3 de març de 1974). L'oposició democràtica

manté un perfil baix de protestes, tot i que l'Assemblea de Catalunya reparteix un manifest exhortant a continuar les protestes i a intensificar les mobilitzacions en favor de l'abolició de la pena de mort i l'amnistia: "Prou assassinats! Abolició de la pena de mort! Llibertats democràtiques i nacionals!" (Téllez 2006: 115). No és estrany, doncs, que les principals accions per intentar aturar l'execució o impedir-ne d'altres i els Comitès de Solidaritat Pro Presos MIL sorgissin dels cercles llibertaris no oficials (Grups Anarquistes Internacionals —GAI— i, amb el mateix acrònim, Grupo Autónomo de Intervención, Comitè Llibertari Antirepressiu —CLA—, els Grups d'Acció Revolucionària Internacionalista —GARI— que el maig del 1974 segresten Àngel Baltasar Suárez, director de l'Agència de París del Banc de Bilbao, per aconseguir l'alliberament dels presos del MIL, etc.) i de l'Organització de la Lluita Armada (OLLA), un grup creat el 1972 d'una escissió del Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN) que col·laborava amb el MIL. El 30 de setembre de 1973, els Comitès de Solidaritat publiquen *Dossier MIL. Del Movimiento Ibérico de Liberación a los Grupos Autónomos de Combate y Ediciones Mayo-37* (Segura, Solé 2006: 31). La resta de l'oposició s'inhibeix o té una reacció molt feble. Ho explicita anys després Manuel Vázquez Montalbán (1992: 620-621) en una imaginària conversa *post mortem* amb el dictador: "Difícil explicarle a usted el porqué de la escasa reacción española, ante el asesinato legal de Puig Antich, un joven anarquista que mató a un policía mientras forcejeaban por una pistola. Tampoco reaccionó la oposición. La oposición empezaba a ver la salida del túnel, con su féretro por delante, Excelencia, y no quiso arriesgar territorios de libertad factualmente recuperados, por la muerte de un anarquista... Hubo algunas manifestaciones, sobre todo en Barcelona. Extrema izquierda. Cristianos para el socialismo. Simples horrorizados ante la operación de matar, pero los estados mayores de los partidos trataban de despegarse de la violencia, en busca de una respetabilidad pactante de la futura llegada de la democracia a España. Eso no quiere decir que no nos tragáramos aquel cadáver como un sapo y que no fuera necesaria mucha verbalidad para hacerlo digerible."

UN CRIM DE LESA HUMANITAT

L'execució de Puig Antich és un crim de lesa humanitat, un delicta contemplat en el dret internacional, des del judici de Nuremberg, que no prescriu mai. I en això han persistit des de llavors les germanes d'en Salvador, encara que les seves querelles, com la presentada contra Carlos Rey, el jutge militar que signà la sentència de mort, sempre han estat desestimades pels tribunals espanyols. El gener del 2021, la diputada per Podem del Parlament andalús, Teresa Rodríguez, fou sentenciada per l'Audiència de Madrid a pagar a la família de José Utrera Molina, ministre secretari del *Movimiento* en el moment de l'execució, una multa de 5.000 € per una piulada del 2 de març de 2018, en què recordava que “avui fa 44 anys de l'execució a garrot vil de Salvador Puig Antich. D'entre els responsables del seu assassinat, Fraga va fundar el PP i Utrera Molina va ser enterrat l'any passat al so del *Cara al sol!* per membres del mateix partit. Ells segueixen, nosaltre@s també” (*Público*, 21 de gener de 2021).

Dos anys més tard, l'actitud de l'anarcosindicalisme oficial ha canviat i el moviment llibertari fa bandera de Puig Antich (també Joan Isaac en la cançó *A Margalida*: “Crida el nom / Del teu amant / Bandera negra al cor”). El diumenge 29 de febrer de 1976, al teatre parroquial de l'església de Sant Medir, té lloc l'Assemblea Confederal de Catalunya, que acorda reconstruir els Sindicats i Federacions Locals de la Confederació Nacional del Treball (CNT) amb la participació de més de quatre-cents delegats (*Hoja del Lunes*, 1 de març de 1976; Iniesta 2020) i entre sis-cents i set-cents segons *Frente Libertario* (núm. 60, març del 1976). Hi és tothom, les tres tendències, exili (possibilistes i ortodoxos) i interior, des de *Frente Libertario* i la CNT de l'exterior radicada al número 4 de la rue de Belfort de Tolosa als diferents grups i col·lectius de l'interior, estudiants, obrers de diverses empreses o sindicats, col·lectius de barris i ateneus, de pobles i comarques que confereixen una clara majoria a l'interior i als joves. L'assemblea, després d'estrictes mesures de seguretat amb cites successives dels assistents pel barri de Sants, que s'identifiquen

per un número personal que ha assignat prèviament la Comissió Organitzadora, s'inicia a les nou del matí i es tanca ja avançada la tarda. Al final, un grup de joves pugen a l'escenari i recorden que dos dies després es compleixen dos anys de l'execució assassinat a garrot vil de Salvador Puig Antich i conviden tots els presents a participar en la manifestació que se celebrarà amb motiu del luctuós aniversari.

El dia 2 de març de 1976, l'edifici històric de la Universitat de Barcelona apareix ple de pintades i cartells relacionats amb l'aniversari de l'execució. Al migdia té lloc una assemblea amb l'assistència d'alguns treballadors i es penja una pancarta a la façana de la Universitat i, a les dues del migdia, cinc-cents estudiants surten en manifestació pel carrer de Pelai fins a dissoldre's a l'altura de les Rambles amb Pintor Fortuny. A la tarda té lloc una altra assemblea i, cap a les vuit del vespre, un miler d'estudiants es manifesten fins a Pelai-Balmes i reparteixen fulls volants de grups anarquistes i d'esquerres. A la mateixa hora, milers de persones es concentren en silenci a Canaletes. A partir de dos quarts de nou, la concentració comença a dissoldre's, però es formen noves manifestacions al carrer de l'Hospital (unes tres-centes persones), a Rambla de Catalunya-Aragó (cinc-cents manifestants) i, la més nombrosa, a Urgell-Diputació, amb dos mil cinc-cents participants que tallen la circulació del carrer amb cadires i tanques, llancen una gran quantitat de propaganda, algun còctel Molotov i trenquen algunes llunes d'entitats bancàries. La manifestació arriba fins al carrer de Provença i es desvia cap al carrer de Villarroel, baixa fins a Consell de Cent i es dispersa en arribar a la Rambla de Catalunya. També va haver-hi algun incident a la Diagonal i a la plaça de Francesc Macià (llavors de Calvo Sotelo) (*La Vanguardia*, 3 de març de 1976).

LA FUGA DE SEGÒVIA

Uns quants mesos després, el 5 d'abril de 1976, 24 militants d'ETA i 5 militants catalans del MIL (2), del FRAP (Front Revolucio-

nari Antifeixista i Patriòtic), FAC (Front d'Alliberament Català) i PCE(i) (Partit Comunista d'Espanya internacional) protagonitzen una espectacular fuga de la presó de Segòvia organitzada per ETA (pm). L'endemà, Oriol Solé Sugranyes, de vint-i-vuit anys, una de les ànimes fundadores del MIL-GAC, és abatut per la Guàrdia Civil, tot i anar desarmat, al bosc de Sorogain, a les muntanyes del pic Menditxuri, a tocar de la frontera amb França, a Auritz (Nafarroa), i mor en braços d'Izaskun Rekalde, membre del comando exterior de suport a la fuga (Batista 1999: 130-31; Uribe 1981; Loher 2006; Serrahima 2014). El seu germà Francesc i el seu cosí Josep Maria Solé Sabaté traslladen el cos a Barcelona. El dia 7 es publica l'esquela al *Diari de Barcelona*, el *Brusi*, fet que dies després costa una multa de 100.000 pessetes al seu director, Josep Pernau. El dia 8, a dos quarts de set de la tarda, el cos de l'Oriol és enterrat al petit cementiri de Bor (comarca de la Cerdanya), on estiuejava la família Solé Sugranyes, després d'un funeral reservat al cercle d'amics i familiars. L'endemà té lloc un multitudinari funeral (més d'un miler de persones) a la parròquia de la Concepció de Barcelona, en què hi intervenen el pare Raimon Civil del monestir de Sant Miquel de Cuixà, que havia acollit militants del MIL i del FAC perseguits pel franquisme com el mateix Oriol i el seu germà Ignasi, i Lluís Maria Xirinacs. Entre els concelebrants també hi ha Marc Taxonera, monjo de l'abadia de Montserrat, i el sacerdot Pons Rovira, oncle de Pons Llovet. En representació de l'Assemblea de Catalunya, hi assisteixen Pere Portabella, Xavier Folch, Paco Frutos i Joan Senent-Josa. A la sortida, manifestacions anarquistes recorren el carrer d'Aragó i altres indrets de Barcelona (Armengol 1976; *La Vanguardia*, 9 i 10 d'abril de 1976). Avui, en el lloc en què van matar l'Oriol Solé hi ha una escultura memorial d'Ernest Altés patrocinada per la Fundació Pirineu Cultura i amb el suport de la Direcció General de la Memòria Democràtica de la Generalitat de Catalunya. És la tercera, puix les dues anteriors van ser destruïdes per l'acció del temps o per un acte de vandalisme. Fou inaugurada el 6 d'abril de 2008 amb motiu del 32è aniversari de la seva mort (Montanyà 2008).

UNA PETJA PROFUNDA EN LA SOCIETAT CATALANA

Alguns historiadors de militància comunista ortodoxa consideren que els MIL-GAC han estat sobredimensionats mediàticament i historiogràficament tant pel que fa a la seva importància, com a la seva projecció social i la seva aportació als canvis esdevinguts en la societat catalana des dels darrers anys de la dictadura fins a finals del segle passat. Cercles llibertaris o de l'autonomia obrera que es consideren afins o pròxims als MIL-GAC critiquen, amb un excés de virulència i intransigència, algunes aportacions i s'embranquen en intricades discussions ideològiques. Especialment àcides són les crítiques que van rebre el llibre de Francesc Escribano, *Compte enrere* (2001), i la pel·lícula de Manuel Hueriga, *Salvador (Puig Antich)*, fonamentada en el llibre. En el primer cas, es tracta d'una biografia novel·lada basada, sobretot, en el record que tenien les germanes d'en Salvador i les cartes que ell mateix va escriure des de la presó. En la segona, Hueriga, pensant en la projecció internacional del film, posa l'accent en la brutalitat de la pena de mort i del franquisme que negava en sang la dissidència política i l'oposició democràtica. En tot cas, no hi ha dubte que, més enllà de la seva dimensió, els MIL-GAC deixen una petjada profunda en la societat catalana, potser fruit del pòsit de mala consciència per la manca de reacció davant la brutalitat de la mort d'en Salvador o potser per la nostàlgia de tota una generació d'aquella "ciutat en flames, delerosa de la insurrecció [on] els autònoms i els situacionistes que es barrejaven amb els llibertaris només creien en els seus propis dubtes", com escriu David Castillo (1999: 22) en una novel·la amb reminiscències del MIL. En suma, la breu història dels MIL-GAC ha desembocat en un gran nombre de llibres, articles, documentals (destaquen els de Lothar i Serrahima per la proximitat a les fonts familiars d'alguns dels militants) que donen compte de la rebel·lió sense concessions d'un grup de joves que es neguen a acceptar la dictadura del llavors incipient capitalisme neoliberal, que ha conduït a una globalització desafortada i depredadora que destrueix la

vida i el planeta, i rebutgen les directrius d'una esquerra autoritària còmplice d'aquesta deriva.

Després del 1973 continuen publicant-se textos i reedicions de la col·lecció de llibres d'Ediciones Mayo 37, que els col·lectius i els comitès de solidaritat amb el MIL segueixen distribuïnt a les fàbriques, els barris obrers i les universitats, mentre militants, fonamentalment llibertaris i amb una discreta presència en els sindicats de la recent reconstruïda CNT, continuen "l'agitació armada" en la més pura línia dels "grups específics", és a dir, sense noms, ni símbols, ni publicacions. El matí del 27 de juliol de 1979, un intent d'atracament a una sucursal del Banc Central al carrer de Pere IV número 186 acaba en un tiroteig en què resulten ferits dos vigilants jurats, un dels quals mor poc després a l'Hospital de Sant Pau, i ferit un dels assaltants (Josep Caro). A final de mes, la policia deté disset persones, entre les quals hi ha Jesús Vidal i el metge Sal·lustià Estadella, militants del Front Nacional de Catalunya (FNC), que, per mediació de Jordi Casanellas, cosí del primer, han acollit i prestat auxili mèdic a Caro en una casa de l'Horta de la ciutat de Lleida. Finalment, els vuit detinguts llibertaris denuncien maltractaments, però són acusats, jutjats i condemnats a elevades penes de presó per formar part d'un grup armat que des del 1974 ha dut a terme, segons la policia, quinze atracaments i són responsables de la mort de dos vigilants jurats. Excepte Caro, que el 6 de febrer de 1982 es fuga de l'Hospital Clínic de Barcelona, romanen a la presó fins que al final de la dècada dels vuitanta del segle passat se'ls aplica el tercer grau (Alcalde 2008: 61; *La Vanguardia*, 28 i 31 de juliol i 4 i 5 d'agost de 1979 i *AVUI*, 5 i 8 d'agost de 1979). Era el colofó d'una dècada en què el somni revolucionari va niar a Catalunya en uns joves disposats a donar-ho tot i més per aconseguir aquella revolució que, com diu el títol del llibre d'un dels líders del Maig del 68, "nosaltres vam estimar tant" (Cohn-Bendit 1987).

LLIBRES, ARTICLES I REVISTES

- ALCALDE, Juan J. & Grupo de Investigación THEORIA - UCM (2008). *Los Servicios Secretos en España. La represión contra el movimiento libertario español (1936-1995)*. 2a edició. Madrid: Universidad Complutense de Madrid: https://www.todoslosnombres.org/sites/default/files/alcalde_juan_j_-_los_servicios_secretos_en_espana.pdf.
- BATISTA, Antoni (1999). *Diario privado de la guerra vasca*. Barcelona: Planeta.
- CASTILLO, David (1999). *El cel de l'infern*. Barcelona: Proa.
- COHN-BENDIT, Daniel (1987). *La revolución y nosotros, que la quisimos tanto*. Barcelona: Anagrama.
- DÍAZ, José Antonio (1977). *Luchas internas en Comisiones Obreras: Barcelona, 1964-1970*. Barcelona: Bruguera.
- ESCRIBANO, Francesc (2001). *Compte enrere. La història de Salvador Puig Antich*. Barcelona: Edicions 62.
- Frente Libertario* (setembre del 1970 - març del 1977): http://www.cedall.org/Documentacio/Castella/cedall203140600_Frente%20Libertario%201970-1977%20FIJL.htm.
- GARAU ROLANDI, Miguel (2007). "El Movimiento Ibérico de Liberación-Grupos Autónomos de Combate (MIL-GAC). Ideología e influencias". *Historia del presente*, núm. 9, p. 125-148.
- INIESTA DE MANRESA, Rafael (2020). *Cronología documentada de la reorganització de l'anarcosindicalisme a Catalunya durant la transició, 1976-79*. Catalunya, CGT: <https://cgtcatalunya.cat/memoriahistorica/cronologia/>.
- MONTANYÀ, Xavier (2008). "Homenatge a Oriol Solé Sugranyes". *Vilaweb*, 7 d'abril: <https://www.vilaweb.cat/noticies/homenatge-a-oriol-sole-sugranyes/>.
- RIEBENBAUER, Raúl M. [Montesinos] (2005). *El silencio de Georg*. Barcelona: RBA.
- ROSÉS CORDOVILLA, Sergi (2002). *El MIL: una historia política*. Barcelona: Alikornio Ediciones.
- SALA, Antonio (pseudònim de José Antonio Díaz); DURÁN, Eduardo (pseudònim de Santiago López Petit) (1965). *Crítica de la izquierda autoritaria en Catalunya, 1967-1974*. París: Ruedo Ibérico (reeditat a Barcelona per Icaria el 2016).
- SANZ OLLER, Julio (pseudònim de José Antonio Díaz) (1972). *Entre el fraude y la esperanza. Las Comisiones Obreras de Barcelona*. París: Ruedo Ibérico.
- SEGURA I MAS, Antoni; SOLÉ, Jordi (2006). *El Fons MIL: entre el record i la història*. Catarroja: Editorial Afers.
- TÉLLEZ SOLÀ, Antonio (2006). *El MIL i Puig Antich*. Barcelona: Virus.
- TOLOSA, Carlota (1985) (pseudònim d'un col·lectiu d'alumnes de la Facultat de Ciències de la Informació de la UAB coordinats per Ramon Barnils: Elisabet Bonhoms, Montse Majench, Xavier Montaña, Margarida Palomar, Carles Ruiz, Elisabet Sabartés, Rosa Serra, Carles Serrat i Dolors Tubau). Barcelona: Empúries.
- VARGAS GOLARONS, Ricard de (2014). "El 1.000 / MIL / Movimiento Ibérico de Liberación y la OLLA / Organització de Lluita Armada". Dins: AUTORS DIVERSOS. *El 1000 y la OLLA. Agitación armada, formación teórica y movimiento obrero en la España salvaje*. Madrid: Klinamen. (He fet servir una versió catalana mecanografiada del capítol.)

VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel (1992). *Autobiografía del general Franco*. 3a edició. Barcelona: Planeta.

Films, documentals i arxius fotogràfics

ARMENGOL, Manel (1976). *Flickr. Arxiu*: https://www.flickr.com/photos/manel_armengol/14293678063/in/photostream/ (i les cinc fotos següents).

HUERGA, Manuel (2006). *Salvador (Puig Antich)*.

LOHER RODRÍGUEZ, Martina (2006). *MIL, the story of a family with history. MIL, histoire d'une famille avec histoire. MIL, Geschichte einer Familie mit Geschichte*. Versió original: en francès, suís-alemany, espanyol, català (amb subtítols en francès).

SERRAHIMA MACKAY, Gemma (2014). *The Segovia Big Band* (documental amb participació dels protagonistes de la fuga de Segòvia i els darrers moments d'Oriol Solé Sugranyes): <https://www.youtube.com/watch?v=Me9dmi7avEg>.

URIBE, Imanol (1981). *La fuga de Segovia* (film comercial basat en els fets reals).